

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

SPRENDIMAS

DĖL PAREIŠKĖJO VILNIAUS APYGARDOS ADMINISTRACINIO TEISMO PRAŠYMO IŠTIRTI LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO KODEKSO 6.271 STRAIPSNIO 1 DALIES ATITIKTĮ LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI ATSIŠAKYMO

2015 m. rugsėjo 18 d. Nr. KT23-S10/2015

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

Konstitucinio Teismo tvarkomajame posėdyje apsvarstė pareiškėjo Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-15/2015.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

Konstituciniame Teisme gautas pareiškėjo Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymas iširti, ar Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) 6.271 straipsnio 1 dalis „tiek, kiek pagal ją valstybė iš valstybės biudžeto ne tik tam tikrais ypatingais (išimtiniais), o iš esmės visais atvejais privalo atlyginti žalą, atsiradusią dėl Seimo priimtų teisės aktų (*inter alia*, įstatymų) tuo atveju, kai Konstitucinis Teismas savo baigiamuosiuose aktuose pripažįsta juos antikonstituciniais“, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

1. Pareiškėjo Vilniaus apygardos administracinio teismo ginčijamoje CK 6.271 straipsnio „Atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų“ 1 dalyje *inter alia* nustatyta: „Žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti

valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės <...>“.

Taigi CK 6.271 straipsnio 1 dalyje, kurioje reglamentuojama *inter alia* valstybės atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl valstybės institucijų neteisėtų veiksmų, nustatyta valstybės pareiga atlyginti valstybės valdžios institucijų neteisėtais aktais padarytą žalą.

2. Pareiškėjas prašo ištirti, ar CK 6.271 straipsnio 1 dalis tiek, kiek, pasak jo, pagal ginčijamą nuostatą valstybė iš valstybės biudžeto ne tik tam tikrais ypatingais (išimtiniais), bet iš esmės visais atvejais privalo atlyginti žalą, atsiradusią dėl Seimo priimtų teisės aktų (*inter alia*, įstatymų), tuo atveju, kai Konstitucinis Teismas savo baigiamuosiuose aktuose pripažįsta juos antikonstituciniais, neprieštarauja Konstitucijos 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

3. Pareiškėjo prašyme nurodyta, kad „taikant ir aiškinant CK 6.271 straipsnio 1 dalį, *inter alia* LVAT formuojamoje praktikoje, pripažįstama, kad į jos turinį patenka valstybės pareiga atlyginti turtinę žalą, kuri atsiranda taikant Seimo priimtus įstatymus (jų nuostatas), kuriuos vėliau Konstitucinis Teismas savo nutarimais pripažįsta prieštaravusiai Konstitucijai“.

3.1. Pažymėtina, kad pareiškėjas ne tik nepagrindžia teiginio, jog teismų praktikoje laikomasi tokios pozicijos, bet ir nenurodo jokių konkrečių teismo nutarčių, kurios ją patvirtintų, tačiau prašyme išdėstyti teiginiai suponuoja, kad būtent iš tokios praktikos aišku, jog valstybė „iš esmės visais atvejais privalo atlyginti žalą, atsiradusią dėl Seimo priimtų teisės aktų (*inter alia*, įstatymų), tuo atveju, kai Konstitucinis Teismas savo baigiamuosiuose aktuose pripažįsta juos antikonstituciniais“, o „administracinę bylą nagrinėjantis teismas tiek nagrinėjamu atveju, tiek iš esmės visais kitais atvejais, kai Konstitucinis Teismas baigiamajame savo akte nustato, kad Seimo priimtas įstatymas prieštarauja Konstitucijai (jeigu jis nustato ir kitas žalos atlyginimo sąlygas, t. y. žalą, priežastinį ryšį), turėtų iš valstybės priteisti žalos atlyginimą“.

3.2. Šiame kontekste pažymėtina, kad Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, formuojančio administracinių teismų praktiką, nutartyse nurodoma ir kitokia pozicija – būtent tai, kad „Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriuo atitinkama teisės akto norma pripažįstama prieštaraujančia Konstitucijai, <...> savaime nėra pagrindas taikyti valstybei CK 6.271 straipsnyje numatytą atsakomybę, kadangi šios atsakomybės taikymą kiekvienoje individualioje byloje lemia tik tai bylai reikšmingų aplinkybių visuma“ (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A146-69/2012).

3.3. Taigi, konstatuotina, kad, priešingai nei teigia pareiškėjas, jo ginčijamos normos aiškinimo ir taikymo praktika teismuose nėra nusistovėjusi, o pareiškėjas ginčija ne normos turinio atitiktį Konstitucijai, bet Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką (aiškinimą).

4. Pareiškėjas savo abejones dėl ginčijamos nuostatos tiek, kiek jo nurodyta, atitikties

Konstitucijai grindžia oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis dėl teisės aktų teisėtumo prezumpcijos ir Konstitucinio Teismo nutarimų galiojimo į ateitį.

4.1. Pareiškėjo prašyme *inter alia* nurodyta, jog Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalies nuostata, jog teisės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, reiškia, kad tol, kol Konstitucinis Teismas nėra priėmęs sprendimo, jog atitinkamas teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, preziumuojama, kad toks teisės aktas (jo dalis) atitinka Konstituciją ir kad jo pagrindu atsiradę teisiniai padariniai yra teisėti, taip pat kad pagal Konstitucijos 107 straipsnį Konstitucinio Teismo sprendimų galia dėl teisės aktų atitikties Konstitucijai yra nukreipiama į ateitį.

Pareiškėjas savo prašyme daro išvadą, jog „pagal Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą negali būti tokios situacijos, kad Konstituciniam Teismui oficialiai paskelbus sprendimą, kad Seimo priimtas teisės aktas (*inter alia* įstatymas) (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, tokio teisės akto (*inter alia* įstatymo) (jo dalies) pagrindu atsiradę teisiniai padariniai būtų neteisėti“. Pareiškėjo manymu, Seimui priėmus įstatymą, kurį Konstitucinis Teismas vėliau pripažįsta prieštaraujančiu Konstitucijai, Seimas visais atvejais laikomas veikusiu neteisėtai, tad ginčijamu teisiniu reguliavimu „iš esmės sudaromos prielaidos paneigti Seimo priimamų teisės aktų (*inter alia* įstatymų) konstitucingumo prezumpciją, todėl toks reguliavimas nurodyta apimtimi, teismo nuomone, galimai prieštarauja Konstitucijos 107 straipsnio 1 daliai“.

4.2. Tačiau pareiškėjas neatsižvelgia į šiame kontekste ypač svarbias oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas, kaip antai į tai, kad Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendra taisyklė, jog Konstitucinio Teismo sprendimų galia yra nukreipiama į ateitį, tačiau ši taisyklė nėra absoliuti (2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas, 2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas), jog gali būti konstituciškai pagrindžiamų bendros taisyklės, kad Konstitucinio Teismo sprendimų galia yra nukreipiama į ateitį, išimčių; jog retroaktyvus Konstitucinio Teismo sprendimo, kad teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, taikymas gali būti konstituciškai pagrįstas tokiais išimtiniais atvejais, kai, nepritaikius Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalyje nustatytos bendros taisyklės, kad Konstitucinio Teismo sprendimų galia yra nukreipiama į ateitį, išimties, būtų paneigtas Konstitucijos viršenybės principas ir su juo susijęs konstitucinis teisės viešpatavimo imperatyvas, taigi būtų pažeisti konstitucinio teisingumo vykdymo reikalavimai (2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas).

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra konstatuota, kad teisės aktai (jų dalys), kuriais iš esmės būtų paneigta Lietuvos valstybės nepriklausomybė, demokratija, respublika ar prigimtinis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis, negali galioti nuo pat jų priėmimo ir tokių teisės aktų (jų dalių) taikymo padariniai turi būti laikomi antikonstituciniais (2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas).

Konstatuota ir tai, kad konstitucinis draudimas įveikti Konstitucinio Teismo baigiamojo akto galią yra viena iš Konstitucijoje įtvirtintų jos apsaugos priemonių, skirtų Konstitucijos viršenybei ir teisės viešpatavimui užtikrinti; pažeidus šį draudimą būtų paneigiamas Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas Konstitucijos viršenybės principas ir su juo susijęs konstitucinis teisės viešpatavimo imperatyvas, taip pat kiti Konstitucijos viršenybės principo aspektai, *inter alia* Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas valdžių padalijimo principas, 5 straipsnio 2 dalies nuostata, kad valdžios galias riboja Konstitucija; todėl teisės aktas (jo dalis), kuriuo mėginama įveikti Konstitucinio Teismo baigiamojo akto galią, neturėtų būti laikomas teisiniu pagrindu įgyti teisėtus lūkesčius, atitinkamas teisės ar teisinį statusą, t. y. antikonstituciniais galėtų būti laikomi tokio teisės akto (jo dalies) taikymo padariniai, *inter alia* padariniai, atsiradę iki Konstituciniam Teismui priimant sprendimą, kad šis teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai (2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas).

Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, jog Konstitucijos 110 straipsnyje yra nustatyta jos 107 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos bendros taisyklės, kad Konstitucinio Teismo sprendimų galia yra nukreipiama į ateitį, išimtis: nagrinėjamoje byloje teismas negali taikyti teisės akto (jo dalies), kuri Konstitucinis Teismas, įgyvendindamas Konstitucijos 102 straipsnio 1 dalyje nustatytus įgaliojimus, pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai; kitaip aiškinant Konstitucijos 110 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą draudimą taikyti Konstitucijai prieštaraujantį teisės aktą (jo dalį) būtų paneigtas jos 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas Konstitucijos viršenybės principas ir su juo susijęs konstitucinis teisės viešpatavimo imperatyvas, taip pat kiti Konstitucijos viršenybės principo aspektai, *inter alia* būtų paneigtas Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas Konstitucijos tiesioginio taikymo principas, šio straipsnio 2 dalyje įtvirtintos kiekvieno asmens teisės ginti savo teises tiesiogiai remiantis Konstitucija esmė, Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos kiekvieno asmens teisės kreiptis į teismą ginant pažeistas konstitucines teises ar laisves esmė (2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas).

Taigi pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalies nuostatas aiškinant kartu su kitomis konstitucinėmis nuostatomis yra apibrėžti tam tikri atvejai (bendros Konstitucijoje įtvirtintos Konstitucinio Teismo nutarimų galiojimo tik į ateitį taisyklės išimtis), kada Konstitucinio Teismo nutarimų teisinė galia gali būti nukreipiama atgal (Konstitucinio Teismo nutarimas veikia reatroaktyviai).

4.3. Remiantis teismų praktika ginčijamai CK nuostatai suteiktą turinį pareiškėjas traktuoja kaip pagrindą abejoti tos nuostatos konstitucingumu, tačiau iš esmės tai yra ginčijamos nuostatos aiškinimo ir taikymo klausimas.

5. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies teismams kyla pareiga teisingai ir objektyviai išnagrinėti bylas, priimti motyvuotus ir pagrįstus sprendimus (*inter alia* 2007 m. gegužės 15 d., 2007 m. spalio 24 d., 2008 m. sausio 21 d., 2011 m. sausio 31 d. nutarimai); konstitucinė vertybė yra ne pats sprendimo priėmimas teisme, bet būtent teismo teisingo sprendimo priėmimas (*inter alia* 2006 m. rugsėjo 21 d., 2007 m. spalio 24 d., 2008 m. vasario 20 d., 2012 m. rugsėjo 25 d. nutarimai). Iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies, pagal kurią teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai, kyla, kad negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad būtų neleidžiama teismui, atsižvelgus į visas turinčias reikšmės bylos aplinkybes ir vadovaujantis teise, nenusižengiant iš Konstitucijos kylantiems teisingumo, protingumo imperatyvams, priimti teisingą sprendimą byloje ir šitaip įvykdyti teisingumą (*inter alia* 2006 m. rugsėjo 21 d., 2011 m. sausio 31 d., 2012 m. gruodžio 6 d. nutarimai).

Taigi teismas, nagrinėjantis bylą dėl žalos, atsiradusios dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, atlyginimo, kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgia į visas turinčias reikšmės bylos aplinkybes, ir vadovaudamasis teise, *inter alia* nenusižengdamas iš Konstitucijos kylantiems teisingumo, protingumo imperatyvams, priima sprendimą, ar tuo konkrečiu atveju yra pagrindas valstybei atlyginti žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijos neteisėto akto.

6. Apibendrinant konstatuotina, kad pareiškėjas savo prašyme iš esmės kelia ne CK 6.271 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos normos konstitucingumo, o jos aiškinimo ir taikymo teismuose (teismų praktikoje) klausimą.

7. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją ir Konstitucinio Teismo įstatymą jis nesprendžia teisės aktų taikymo klausimų, kad tokius klausimus sprendžia institucija, turinti įgaliojimus taikyti teisės aktus (2002 m. rugsėjo 23 d., 2006 m. lapkričio 20 d., 2010 m. lapkričio 16 d., 2011 m. rugsėjo 5 d. sprendimai) ir kad abejones dėl įstatymų taikymo turi pašalinti pats teismas, išsiaiškindamas taikomas normas (1994 m. liepos 11 d. sprendimas, 2001 m. sausio 11 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad įstatymų leidėjo neišspręsti teisės taikymo klausimai yra teismų praktikos dalykas (1998 m. liepos 9 d. nutarimas, 2006 m. lapkričio 20 d., 2011 m. lapkričio 16 d. sprendimai); taigi įstatymų leidėjo neišspręstus teisės taikymo klausimus gali spręsti teismai, nagrinėjantys ginčus dėl atitinkamų teisės aktų (jų dalių) taikymo (2006 m. lapkričio 20 d., 2011 m. lapkričio 16 d. sprendimai).

Aiškinti teisės normos esmę yra valstybės institucijos, taikančios įstatymą, pareiga (1994 m. liepos 11 d., 2010 m. lapkričio 16 d. sprendimai, 2011 m. spalio 25 d. nutarimas). Prašymai išaiškinti, kaip turi būti taikomos įstatymo (ar kito teisės akto) nuostatos, yra nežyningi Konstituciniam Teismui (2002 m. rugsėjo 23 d., 2006 m. lapkričio 20 d., 2011 m. lapkričio 16 d. sprendimai).

8. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 1 dalies 2 punktą Konstitucinis Teismas savo sprendimu atsisako nagrinėti prašymą ištirti teisės akto atitiktį Konstitucijai, jeigu prašymo nagrinėjimas yra nežinybingas Konstituciniam Teismui.

9. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad yra pagrindas atsisakyti priimti nagrinėti pareiškėjo Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą ištirti, ar CK 6.271 straipsnio 1 dalis tiek, kiek nurodyta, neprieštaruja Konstitucijos 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 22 straipsnio 3, 4 dalimis, 28 straipsniu, 69 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 2 dalimi, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nusprendžia:

Atsisakyti priimti nagrinėti pareiškėjo Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-15/2015) ištirti, „ar CK 6.271 straipsnio 1 dalis (Žin., 2000, Nr. 74-2262) tiek, kiek pagal ją valstybė iš valstybės biudžeto ne tik tam tikrais ypatingais (išimtiniais), o iš esmės visais atvejais privalo atlyginti žalą, atsiradusią dėl Seimo priimtų teisės aktų (*inter alia*, įstatymų) tuo atveju, kai Konstitucinis Teismas savo baigiamuosiuose aktuose pripažįsta juos antikonstituciniais, neprieštaruja Konstitucijos 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui“.

Šis Konstitucinio Teismo sprendimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Pranas Kuconis

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Dainius Žalimas